

Književnost in umetnost.

Letno poročilo društva slovenskih učiteljic za leta 1899. do vštete 1904. Samozaložba. Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju 1905. Str. 23. Več prihodnjič!

Knjižnica za mladino. Ravnokar je izšla 29. knjiga Gabrščkove »Knjižnice za mladino«. Ta knjiga prinaša Jul. M. Thetterjevo povest »Durch die Klippen der Gesellschaft«, ki jo je z naslovom »Milutin Oblakar« za mlade in stare Slovence s pisateljevim dovoljenjem priredil tovariš nadučitelj Janko Leban. — Preprosta sicer, a zanimivo obdelana snov bo vplivala blažilno in bodrilno na bralce, ki jim je namenjena. Skozinsko tendencijsna ilustracija mladega, kvarnim vplivom izpostavljenega, a v sebi močnega in zatorej neizgubljenega življenja dijaka Oblakarja gotovo ne izgreši svojega namena, ki meri na moralno učvrščenje mladih ljudi, hitečih za ukom v svet. — Tov. Janko Leban je nemški izvirnik lepo priredil za slov. mladino, ki ji je s to knjigo pripravil mnogo koristnega razvedrila. Treba je samo, da ne ostane knjiga v Gabrščkovi zalogi, nego da pride v čim številnejših izvodih v šolarske knjižnice. Kolikor razredov ima šola, najmanj toliko izvodov te knjige bi tudi morala imeti. Knjiga, ki šteje 199 strani, stane 1 K za nenaročnike. — Vseletna naročnina (za 4 knjige) pa stane le 3 K 10 h. Širite »Knjižnico za mladino«!

V boj proti alkoholni kugi. Nemški spisal ces. svetnik dr. A. Buchmüller v Donawitzu. Za Slovence priredil Anton Ogorelec, nadučitelj pri Sv. Barbari v Halozah. 1905. Založil pisatelj. — Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 16. Cena 1 komad 6 h, 100 komadov 4 K, 1000 komadov 45 K. — Po kratkem uvodu se deli knjižica v ta le poglavja: A. Kaj je alkohol? — B. Kdo je pivec? — C. Zakaj se toliko pije? — D. Katere bolezni lahko dobi pivec? Kje je meja med pivcem iz navade in med pijancem? — E. Proč z alkoholnimi pijačami! — F. Kako naj alkoholni kugi izpodkapamo tla? — Že iz teh zaglavij je razvidno, kako razpravlja knjižica vprašanje o alkoholni kugi. Ker je namenjena najširšim slojem, ji je slog poljuden in umljiv in cena tako nizka, da ji je pač odprta pot vsepovsod.

Vestnik.

† **Vladika Josip Juraj Strossmayer.** Dne 8. t. m. je za vedno zatisnil oči veliki vladika djakovski Josip Juraj Strossmayer v 91. letu svoje dobe. Na jugoslovanskem nebu se je utrnila svetla zvezda... Cerkev je izgubila plemenitega, pravega svečenika, domovina velikega rodoljuba, ki je gorel za njeno blaginjo z vsem ognjem čiste domovinske ljubezni. Odveč bi bilo govoriti o nezmernih zaslugah, ki si jih je pridobil Strossmayer za kulturno povzdigo in moralno ojačenje svojega naroda. Kar je mogel, je storil za domovino, kar je imel najboljšega, je dal nji: bil je ves njen. Med cerkvenimi dostojanstveniki mu ni enakega na slovanskem jugu. Slava njegovemu spominu!

Učiteljski dobrotniki. Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta so darovali Notranjska pošojilnica v Postojni 50 K; g. Fran Žagar, tovarnar in posestnik v Markovcu pri Loži, 20 K; g. Jernej Kovič, katehet v Starem trgu pri Loži, 4 K; gg. Marika, Krajc in Fr. Žagar jun. iz Markovca pri Starem trgu a 1 K; g. Anton Uršič, trgovec v Kobaridu, 2 K; g. dr. K. Osvald, c. kr. gimn. profesor v Gorici, 2 K. Živelj darovalci in nasledniki Bog plati!

Čekovni promet učiteljskega konvikta. (Letnina za l. 1905.) G. Fran Kocbek, nadučitelj in gosp. Ignacij Šijanec, učitelj v Gornjem gradu; g. Fran Bogataj, nadučitelj, g. Anton Miklavčič, učitelj; g. Ferdinand Gabršček, učitelj in gđ. Eliza Jaklič, učiteljica v Kobaridu; g. Jakob Žebre, nadučitelj, g. Ferdo Wigele, učitelj, gđ. Ivana Perušek, učiteljica, gđ. Justi Kozamernik, učiteljica, gđ. Pavlica Lampè, učiteljica in gđ. Berta Rössmann, učiteljica v Starem trgu pri Ložu; g. Gust. Štupar, učitelj na Kalu; g. Josip Ažman, nadučitelj (4 K) in gđ. Karolina Domšanovič, učiteljica na Breznici; g. Josip Ambrožič, nadučitelj na Čatežu ob Savi; g. A. Pirc, nadučitelj, gđ. Marija Antončič, učiteljica, gđ. Pavla Čop, učiteljica in gđ. Ida Papler, učiteljica v Borovnici; gđ. Zorka Legat, učiteljica v Št. Ilju pri Velenju; gosp. Anton Kadunc, nadučitelj, gđ. Kornelija Koncilija, učiteljica v Brekljencu; g. Ivan Kalan, učitelj v Ovsiahu; g. Makso Bajc, učitelj pri Sv. Vidu nad Cerknico.

Učiteljska zborovanja. Na veliko sredo, t. j. dne 19. t. m. bodo zborovala v Narodnem domu v Ljubljani tri učiteljska društva in sicer ob 9. uri: Slov. dež. učitelj. društvo; ob 10. uri: Društvo za zgradbo učitelj. konvikta in ob 11. uri pa: Vdovsko učit. društvo.

Kaj ima učiteljstvo pričakovati od kranjske klerikalne stranke. Prijatelj nam piše: Pretečeni teden sem zašel po izprehodu v gostilnico, v kateri je bilo 5 kmetijskih posestnikov in tri druge osebe. Kmalu za menoj pride v gostilnico župnik sosednje fare. Med drugimi pogovori začne župnik praviti o izboljšanju duhovniških plač. Rekel je: »Nam duhovnikom misli državni zbor izboljšati naše dohodke, a glejte te proklete liberalce, ne privoščijo nam tega! Kako vpije njihovo glasilo »Narod«, da mi nismo potrebni! itd. Na to sem rekel jaz: »Gospod župnik, sedaj ste govorili vi o liberalcih in vi se čudite, da ti duhovnikom ne privoščijo izboljšanja plač in da udrihajo po vas v »Narodu«. Poglejte svoje časopise »Slovenca« in »Domoljuba«, kako ta dva blatita učitelje, in sicer zato, ker smo mi učitelji vložili že pred dvema letoma prošnjo na dež. zbor za izboljšanje svojih dohodkov. Kdo je v prvi vrsti, ki se ustavlja zvišati nam naše plače, ali ne vi duhovniki in ali nismo mi učitelji, ki smo glede dohodkov proti duhovščini pravi berači, izboljšanja bolj potrebni kot vi? Dr. Šusteršič je na raznih shodih govoril o naših plačah in povsod poudarjal, da naj le tisti prispevajo k izboljšanju učiteljskih plač, ki imajo najmanj 5000 K letnih dohodkov. Vprašam vas: ali ne bodo tudi kmetje prispevali k vašim plačam? Ali ste pa slišali dr. Šusteršiča ali dr. Žitnika, da bil bil odprl v državnem zboru usta in predlagal, naj se vsi, ki nimajo 5000 K letnih dohodkov, oproste prispevanja za duhovniške plače! Gospod župnik, tu se vidi, dvojna mera, s katere merite vi duhovniki. Za vas naj bi kmet izkravaval, a za učitelje ne bi smel dati ničesar.« Na to reče župnik: »Vi učitelji ste liberalci, vam naj da dr. Tavčar, od kat. narodne stranke ne dobite nič.« »Vsi gosp. župnik, nismo liberalci, nekaj je tudi vaših, naj bi pa vsaj tem dal dr. Šusteršič, oziroma vaša stranka«, odgovorim. »Kranjski kmet zanje ne bi prispeval skoraj nič, a vendar ste jim tako malo hvaležni.« — »Župnik: Večina učiteljev«, pravi, »vas je liberalcev, zato ne pričakujte izlepa od naše stranke, da bi vam ona pomagala.« — Jaz: »Dobro, večina, trdite vi, nas je liberalcev, a tudi v državnem zboru je večina poslancev — liberalcev, a vendar so kot liberalci toliko pravični, da vam duhovnikom privoščijo večje dohodke, vi katoliški duhovniki pa tega čuta nimate.« Na to reče kmet: »Jaz pa priznam našemu učitelju, da govori prav, saj skoraj vsak duhovnik zapusti imetje, a še o nobenem učitelju ni bilo slišati, da bi bil pustil tisočake.« Župnik je na to utihnil, jaz pa sem ostavil lokal z zavestjo, da so klerikalci podobni onemu levu, ki ležal v brlogu, vabil k sebi živali, le da jih jih je — davil, kar bodo storili z nami tudi klerikalci, ako nas kdaj dobe v svojo oblast!

»Domoljub« je zopet posvetil v zadnji številki naprednemu učiteljstvu veliko pozornost. Na uvodnem mestu ropoče proti znani odredbi deželnega šolskega sveta, ki po nji ne smejo kolportirati šolski otroci hujskajočega klerikalnega časopisja. Patetično vprašuje: »Čigavi so otroci?« in trdi doslej nikomur znano »resnico«, da imata dva zastopnika škofijstva v dež. šol. svetu »žalostno pravico, z dvema glasoma proti devetim zastopati ogromno večino v deželi.« Ta trditev je seveda strašna domišljavost in velika neumnost. »Domoljub« tudi »trobi« liberalcem in krščanskim staršem na ves glas, da so učitelji od staršev plačani pooblaščenici,

ki pa nimajo do šolskih otrok nobene pravice. Liberalci, pravi dalje, pri svojih lastnih otrocih najbolj kažejo, kakšni starši so. Za vse drugo so prej nego za vzgojitelje. Vsemu temu je seveda kriv krivični volilni red, ki je nemara tudi vzrok, da imajo nekateri ljudje nezakonske otroke, ki se čisto nič ne brigajo zanje, niti toliko ne, kakor prokleti liberalci za svoje. — No, iz tega je pa tudi razvidno, da so klerikalci začeli že deliti nedolžno mladino v liberalno in klerikalno! — Da je tudi po ostalem »Domoljubu« nasipanih vse polno strupenih napadov na učiteljstvo, ni treba menda posebej poudarjati. Mi si pa moramo to zapomniti in temu primerno urediti svoje ravnanje nasproti »Domoljubu«.

Kaj je abstinent? »Domoljubova« definicija se glasi: »... Žlampa le vodo kakor živina, ali mleko kakor otroci.« — In res! Vse »Domoljubovo« delovanje meri na to, da bi svoje verne bravce — poživinil ali vsaj pootročil! — Vsekakor plemenito prizadevanje!

Odlikovanje. Nadučitelj Ernest Slanc pri Sv. Bolfenku blizu Središča je dobil od c. kr. kmetijske družbe štajerske priznalno diplomu in bronasto svetinjo za zasluge, ki si jih je pridobil na gospodarskem polju.

Umrli je dne 2. t. m. nagle smrti v Mariboru vadniški učitelj Franc Breznik, star 33 let. N. v. m. p. l.

Društvo slovenskih književnikov in časnikarjev ima sedaj ta konstituirani odbor: Dr. Fr. Zbašnik, predsednik; Miroslav Malovrh, podpredsednik; Rasto Pustoslemšek, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik; Fran Govékar, arhivar; Makso Cotič, dr. D. Lončar in Josip Kostanjevec, odborniki; Ant. Ekar in Cvetko Golar, namestnika. V nadzorstvu so: Ante Beg, Jos. Regali in Ivan Rožman, v razsodišču pa: dr. Ivan Tavčar, dr. Danilo Majaron, dr. Konrad Vodusek, Anton Dermota in Engelbert Gangl. — Vpisnina je določena na 2 K, članarina pa: za prave člane po poklicu mesečno 1 K, za druge člane po 50 h, za podpornike po 4 K na leto. Učitelje-literate vabimo, da vstopijo v to svoje strokovno društvo.

Donese k ilustraciji plač goriškega učiteljstva. »Soča« piše iz učiteljskih krogov:

Še se najdejo ljudje, ki poudarjajo: Učitelji so malo izobraženi in sploh manj potrebujejo, za svojo izobraženost so dovolj plačani itd. Ker je sploh navada, meriti plačo po študijah, hočem navajati tu študije in plače nekajih učiteljev in primerjati jih z učiteljevimi. Evo:

Podoba 1. Nekdo je dovršil nižji gimnazij in učiteljišče, napravil maturo z odliko, služi kot učitelj že 28 let, pa mu obstoječe deželne postavbe predpisujejo plače 960 gld. Dostavljam še, da je v I. plačni vrsti in voditelj dvorazrednice. Mnogi njegovi kolegi, ki so manj učeni in so še v III. plačni vrsti, pa niso voditelji, imajo sedaj še 710 gld.

Podoba 2. Bil je fantič na koperskem učiteljišču. Vprašan pri sprejemnem izpitu »kaj je pajek« — je odgovoril s širokoodprtimi usti in očmi v tolminskem žargonu: »A pajk? Frli pajk!« Ta ni dovršil I. tečaja, izstopil je, šel k financ, sedaj je finančni uradnik in ima 1500 gld. plače (reci tisoč petsto gld.)

Podoba 3. Dovršil je v Gorici »treči klas« vadnični. Šel je za komija, potem k vojakom, potem k financ. Sedaj je nekje davčni oficijal; ima 1400 gld. plače.

Podoba 4. Moj gimnazijski součenec je bil prestopil k davkarji. Sedaj je davkar in ima 1800 gld. plače.

Podoba 5. Do svojega 20. leta je bil strojarski pomočnik: Vojak, žandar, žandarski stražmojster, pol leta je šel prakticirati v Trst, že več let kancelist. Plača? Altroche mojal!

Podoba 6. Nadučit, obrnivši hrbet učiteljskemu stanu, je prestopil k pošti. Sedaj se veseli življenja in plače, ki je boljša od moje.

Podoba 7. Drug ex-učitelj je sedaj železniški uradnik z 2000 gld. plačel

Podoba 8. Šole ni videl od znotraj. Brati in pisati se je za silo doma naučil. Pozneje ga je neki učitelj učil računati in spisja. Začel kupčevati. Sedaj ima nagromadenega premoženja okoli 20.000 gld. in ga še kupiči.

Podoba 9. Fijakar je bil, sedaj pa oštir. Ima veliko lepo novo hišo. Otroci študirajo vsi na visokih šolah.

Podoba 10. Hodil je doma malce v šolo, zna nekaj brati, pisati, še bolje računati. Kupčeval je z živino, potem se bavil z zidanjem. Sedaj premoré 8 hiš, od kojih ste dve v mestu, vsaka vredna najmanj po 8000 gld.

Podoba 11. Dokončal je ljudsko šolo. Je palir pri železnici. V kratkem je prislužil 25.000 gld.

Bodi dovolj. Pripominjam, da morem navesti imena k dotičnim podobam.

Enako bi mogel navesti več primerjalnih podob za učiteljice, pošne uradnice, komptoaristinj, kuharice, služkinje itd., kar pa za sedaj raje opustim.

Če nekega lepega dne zmanjka učiteljev, kdo bo kriv? Zakaj se tako zavlačuje rešitev učiteljskega vprašanja? — Kaj bo, če ne bo več učiteljev? Davkov ne bo več, ta denar bo »prihranjen« — tisti, ki so hoteli postati učitelji, po bodo srečnejši v drugih stanovih!

Nerazdeljen pouk. Okr. šol. svet v Radgoni je priporočil dež. šol. svetu štajerskemu, da uvede pri Sv. Petru in v Ščavnici v poletnem času za poizkušnjo samo dopoldanski pouk, t. j. od 7.—12. ure s četrtkom vred. Dobro bi bilo, da dotično učiteljstvo potem poroča o uspehih takega pouka.

Velikonočne verske vaje. Poslanec Berger je interpeliral v državnem zboru naučnega ministra zaradi velikonočnih verskih vaj na srednjih šolah. Minister je odgovoril, da je staršem, oziroma njih namestnikom dovoljeno odločevati, ali se naj njih sinovi, oziroma varovanci udeležujejo duhovnih vaj ali ne. Naznaniti pa morajo svojo odločitev dotičnemu ravnateljstvu.

Suplentinja dobi takoj službo na dekliški štirirazrednici v Šmarju pri Jelšah (štajersko) z letnimi 840 K. Opozarjamo na to izprašane kandidatnje, ki še nimajo službe in bi morda sprejele to začasno suplenturo, ki traja do 15. septembra t. l. Reflektantini se je obrniti na okr. šol. svet Šmarje pri Celju, oziroma na zastopnika učiteljstva, g. Fr. Ferlinca, učitelja v Šmarju.

Razgled po šolskem svetu.

— **Slovenska poljedelska šola na Spodnjem Štajerskem.** Poslanec Robič je predlagal v proračunskem odseku državnega zbora, naj ustanovi vlada slovensko poljedelsko šolo za Spodnje Štajersko. Vlada naj da ustanovni znesek ter vsakoletno primerno denarno podporo.

— **Katoliško „učiteljsko“ društvo na Bavarskem.** To društvo šteje nad 300 članov, to je učiteljev, in 4176 častnih članov, to je duhovnikov. Na vsakega učitelja pride 14 duhovnikov! Lepo učiteljsko društvo! Podobno Slomškovi zvezi.

— **Odpravljena pokončna pisava.** Doslej so učili na hrvaških ljudskih šolah pokončno pisavo. Naučna uprava pa jo je sedaj odpravila, ker ni imela pokončna pisava pravega uspeha. Obenem je založila hrvaška vlada enotne pisanke in risanke, katerih čisti dohodek pripade zakladu za podporo ubožnih občin, ki si hočejo ustanoviti nove šole.

— **Šola za risanje v Gorici.** Goriška trgovska in obrtna zbornica otvori šolo za risanje. Vodja tej šoli bo sedanjí ravnatelj obrtne šole v Marjanu, g. Ribí. Pomagal mu bo asistent, ki mora znati italijansko in slovensko.

— **Trgovsko šolo** dobe v Gorici. Paziti morajo, da ne bo samo za Lahe.

— **Otvoritev srbskega vseučilišča v Belem gradu** so preložili na nedoločen čas, ker so dijaki nezadovoljni z novo izbranimi profesorji. Izjavili so tudi, da se ne udeležijo otvoritve.

— **Ljudsko šolstvo v Črni gori.** V Črni gori je bilo v šolskem letu 1904/05 deških ljudskih šol 99. Izmed teh je 79 državnih, 20 pa občinskih. Na teh šolah deluje 124 učiteljev. Dekliških šol je 6, na njih pa poučuje 8 učiteljic.

— **Požar v šoli.** Blizu Moskve se je vnela med poukom vaška šola. Ker je bilo poslopje leseno, se je požar razširil tako hitro, da je zgorel učitelj s 14 učenci. Sploh se tudi pri nas šolske oblasti premalo brigajo za varnostne priprave v naših šolah. Poznamo nekatere šole, iz katerih bi se ne mogla rešiti živa duša, ako bi nastala taka ali enaka nesreča.